

'Saudade' de Macau

Aquest 20 de desembre Portugal traspasarà la sobirania de la colònia de Macau a la República Popular de la Xina. S'acabarà així la història de la presència europea més antiga i més duradora en aquella país.

Els inicis de la presència portuguesa a la península de Macau són encara boirosos. Hi arribaren a mitjan segle XVI, però ningú no sap com van aconseguir de quedar-s'hi. Fins no fa gaire, la historiografia oficial portuguesa afirmava que els dirigents xinesos, després d'haver expulsat els portuguesos de tots els llocs on havien intentat fixar-se, van acceptar-los a Macau perquè necessitaven la seua ajuda per lluitar contra els pirates. Una font xinesa de l'època en dona una explicació ben diferent. Segons els xinesos, els portuguesos demanaren permís per arribar a la costa amb el pretext d'eixugar les mercaderies que havien pogut conservar després d'una dura travessia. El comissari de la defensa marítima, Wang Po, els

el va concedir —la font parla d'un generós suborn—, i els mariners portuguesos ja no se n'anaren: el desembarcament es va convertir en establiment, el desitjat punt de descans en les rutes de l'Extrem Orient.

Entre uns i altres van establir una mena d'acord tàcit: els portuguesos comerciaven amb el Japó, cosa que les autoritats centrals de la dinastia Ming havien prohibit als seus súbdits, i els dirigents xinesos locals es quedaven una part del negoci, especialment en plata. Així, tot i que l'imperi Ming considerava els portuguesos un "abs-cés dintre el cos humà", els dirigents locals sempre n'abonaren la presència.

Macau, nom que segons la tradició prové de l'expressió "A Ma

Gao", la badia de la deessa A Ma, és una petita península al delta del Riu de les Perles, a només seixanta quilòmetres de Hong Kong. El segle XIX, els portuguesos hi incorporaren les illes de Taipa i Coloane, i configuraren així un territori que fins a principi de segle només tenia 12 km². Els terraplenaments posteriors, especialment els que s'han produït a partir dels anys 80, quasi han duplicat el terreny que ara és de més de 23 km². En aquest espai, hi viuen 450.000 persones; la majoria xineses, amb uns quants milers de portuguesos i entre quinze i vint mil macaueus o *filhos da terra*, descendents dels pobladors que Portugal va dur a Macau i producte del mestissatge entre portuguesos i pobles sudasiàtics diferents.

El desenvolupament de la ciutat ha estat molt ràpid en els últims anys. En un espai de 23 m² hi viuen 450.000 persones, la majoria xineses, amb uns quants milers de portuguesos i quinze o vint mil macaueus descendents dels pobladors que Portugal va dur a aquesta península.

Macau, un bon epíleg de la festa xinesa

Antoni Castel

El dia 20 de desembre, Xina recupera l'enclavament de Macau, que ha estat sota sobirania de Portugal des de 1557. A diferència de Hong Kong, que va tornar amb la mare xinesa el juliol de 1997, el procés de devolució ha estat tranquil, sense sobresalts. El governador portuguès Vasco Rocha Veira, seguint indicacions del seu govern socialista, no pretenia irritar els dirigents comunistes com ho feia el seu homòleg de la colònia britànica, el conservador Chris Patten, amb les proclames democràtiques. Al contrari, Rocha semblava disposat a facilitar la devolució d'un territori que no tenia cap interès econòmic ni estratègic per a Portugal, i només es tractava d'una relíquia de l'imperi que es va esfondrar amb les independències africanes, el 1975.

Macau ha seguit el mateix camí de Hong Kong per tornar a Xina. Segons la declaració conjunta sino-portuguesa de 1987, que fixava el calendari de la devolució, es convertirà en una Regió Administrativa Especial (MSAR), amb drets econòmics i polítics específics per als seus ciutadans, en el marc de la teoria "un país, dos sistemes", inventada pel "Gran Timoner" Deng Xiaoping quan negociava amb Londres.

Aquí s'acaben els paral·lelismes perquè a Macau no hi ha com a Hong Kong una tradició democràtica, que va ser aviciada pel mateix Patten per incordiar Pequín. L'oposició és mínima perquè Portugal va patir una dictadura fins el 1974 i la colònia portuguesa és menys cosmopolita, per tant més tancada al món, i no està tan industrialitzada. La zona econòmica especial de Zuhai, a l'altre costat de la frontera, no admet comparació amb Shenzhen, la ciutat-miracle d'especta-

cular creixement a l'altra banda de Hong Kong, a la província de Guangdong.

Encara que hi han establertes importants firmes tèxtils, pirotècniques i fàbriques de jogines, un dels motors de Macau és el joc, amb lligams amb les *triades* que operen a Xina. L'aparent impunitat amb què actuen les màfies serà el principal problema amb què s'enfrontarà el president executiu, Edmund Hao Ho Wah, un banquer que manté excel·lents relacions amb Jiang Zemin. La recuperació de Macau és un bon epíleg per el 50 aniversari de la República Popular Xina, celebrat amb l'eufòria que produeix un creixement econòmic sostingut, la recuperació de protagonisme a l'Àsia i el manteniment de l'hegemonia política comunista. La que podria ser la primera potència econòmica d'aquí dos decennis, ha viscut cinquanta anys de voràgine, de ruptures i tensions pròpies d'una revolució que va capgirar les relacions socials xineses, que va influir en el moviment comunista internacional i que captivà nombrosos intel·lectuals occidentals.

A diferència de la revolució boltxevic rusa, de la qual només queda la mòmia de Lenin, la majoria dels dirigents xinesos van participar en el moviment que va proclamar la república popular l'1 d'octubre de 1949 quan va derrotar les tropes nacionalistes de Chiang shai shek. No hi ha hagut cap relleu generacional ni cap renúncia a l'hegemonia del partit comunista ni molt menys denúncies dels excessos del passat, com va ocórrer a Moscou amb l'informe sobre els crims d'Stalin presentat al congrés per Khruixtxov. Només hi ha hagut una liberalització econòmica, auspiciada per Deng Xiaoping a partir de 1980.

L'esplendor de Macau no va durar gaire, A mitjan segle XVII els japonesos van decidir de tallar de soca-rel les relacions comercials amb els portuguesos. L'ambaixada que Portugal va enviar per intentar

de restablir els acords fou detinguda i martiritzada a Nagasaki. Els japonesos reelaven dels intents cristianitzadors de jesuïtes i dominics i van decidir de posar-hi fi d'una manera contundent. Des

d'aquell moment, Macau va entrar en una llarga decadència. Les mil·lors famílies portugueses se n'anaren i delinqüents i fugitius de la colònia de Goa (Índia) hi arribaren per intentar barrejar el seu cognom europeu amb alguna rica *filha da terra*, desitjosa d'emparentar-se amb un portuguès amb llinatge. Holandesos i anglesos feren els possibles per apoderar-se de la colònia, però la fortuna i l'ajuda dels xinesos, que preferien els portuguesos als "bàrbars de cabells vermells", va permetre que la bandera portuguesa continuara onejant en la mar de la Xina. Però els xinesos crearen el seu propi govern dintre el territori i es limitaren a tolerar la presència portuguesa i a traure profit d'un port obert a Occident i fàcilment controlable. Durant el segle XX Macau ha estat la

JORDI SEBASTIÀ

El temple d'A Ma és l'origen de la població de Macau. Segons la tradició, el nom prové de l'expressió "A Ma Gao", la badia de la deessa A Ma.

rereguarda dels conflictes que han afectat la regió. La seua neutralitat durant la Segona Guerra Mundial (només va sofrir un atac d'un avió nord-americà que, segons sembla, es va equivocar) en va fer un port d'acollida de refugiats de totes les nacionalitats, especialment xinesos. La revolució comunista de la Xina, i posteriorment la "revolució cultural" i les seues persecucions, van omplir Macau, encara més, de població xinesa que ara hi és l'acaparadora majoria.

Un país, dos sistemes. Al costat del flamant nou centre cultural, en una de les zones terraplenades només fa cinc anys, els obrers treballen de sol a sol per acabar l'estructura on es farà la cerimònia de "transferència de poders" de Portugal a la Xina. Segons la llei bàsica que han aprovat tots dos països, Macau es convertirà en una SAR (Regió d'Administració Especial, segons les sigles en anglès), i mantindrà el seu sistema legal i econòmic durant cinquanta anys, seguint l'exemple que va iniciar fa dos anys Hong Kong, i l'eslògan del govern de Pequín: un país, dos sistemes. Des de l'oficina central per la Coordinació de Transferències, aquest és el missatge oficial transmès als periodistes estrangers: "el canvi és que no hi haurà cap canvi. Mireu Hong Kong, han passat dos anys i tot continua igual; doncs ací passarà això mateix". Ambdós governs ja han acordat els passos a fer i s'han mostrat d'acord en l'elecció del pròxim governador, Edmundo Ho, que té un perfil semblant a l'actual governador de Hong Kong: un banquer format a Occident, respectat per la comunitat xinesa i favorable a les tesis de Pequín.

Però els casos d'aquestes dues colònies, tot i ser comparables, tenen moltes diferències. Per començar, la Gran Bretanya mai no va donar la ciutadania als naturals de Hong Kong, que visqueren sempre a l'única empara d'un estatut colonial. A Macau, després de la Revolució dels Clavells, el govern portuguès, que havia reconegut que la zona era "territori xinès sota jurisdicció portuguesa",

va concedir la ciutadania portuguesa a tots els xinesos que demostraren haver nascut a la colònia. Ara, més de cent mil xinesos tenen passaport portuguès. La Xina no reconeix dobles nacionalitats i els considera únicament xinesos, però podran conservar-lo com un document de viatge, vàlid fora de la Xina. Això els permetrà de ser "ciutadans de la comunitat europea", allà on els interese, excepte a la Xina. Ming, de trenta-tres anys, que treballa de secretària en una multinacional, és una d'aquestes ciutadanes xineses amb passaport portuguès. No se sent gens portuguesa, ni tan sols sap dir en portuguès el nom dels carrers de Macau, però té una certa desconfiança respecte a la república de la Xina: "els meus pares —comentaven venir fugint d'allà".

Els portuguesos i els macauencs hauran d'escollir l'una ciutadania o l'altra. La majoria de portuguesos ja han fet la seua elecció: se'n van. Els funcionaris han tingut l'oportunitat d'escollir noves destina-

JORDI SEBASTIÀ

cions a Portugal des de fa quatre anys, i l'escassa presència empresarial ja ha preparat consorcis amb empreses xineses que dirigiran els negocis a partir d'ara. Ricardo Pinto, director del setmanari *Ponto Final*, un dels dos que es publiquen a Macau en portuguès, té clar que haurà de tornar a Europa: "No crec que queden gaires lectors després del dia 20. En principi continuarem, però jo ja tinc buscada una residència a Portugal". El pare Manuel Teixeira, en canvi, s'hi queda. El 24 d'octubre del 1924, amb només dotze anys, va ingressar al seminari de Macau, i des d'aleshores ha residit a la ciutat. És el portuguès que més anys ha passat a Macau i ha escrit un seguit d'obres sobre història i costums locals. Aquestes últimes setmanes, les ha dedicades bàsicament a rebre la premsa de tot el món, atreta per la singularitat del personatge i la seua memòria descomunal. Entre més coses, el pare Teixeira ha contribuït a difondre la història dels restaurants que durant els duríssims dies de la Segona Guerra Mundial cuinaven carn de nadons acabats de morir. Per ell, la transferència serà "un autèntic funeral". Indica: "Jo sé que molts portuguesos se'n van perquè no volen veure-ho, però jo m'hi quede, no tinc res a fer-hi, a Portugal". Amb la seua sotana blanca i la barba llarga i polida, Manuel Teixeira recorre amb calma les estances de la Pousada de Mong Ha, una centre hotelier on resideix de fa anys, i es mira el futur amb una certa tranquil·litat: "Tenim més de vint-i-tres esglésies i més de vint mil catòlics xinesos. El portuguès potser desapareixerà, però això ja no".

Macau conserva peces importants de l'arquitectura colonial portuguesa. Com ara la façana de l'església de Sao Paulo, l'església de Sao Bomingas i la plaça del Senat.

El casino flotant. Aquesta és una de les ofertes amb què Macau atrau els més de cinc milions de turistes que rep cada any.

Però, i els macauencs, els *filhos da terra*? El seu destí és el més preocupant. És una altra diferència amb Hong Kong, on l'estada britànica no va ser tan llarga com per permetre la fixació d'una població que fera de la colònia la seua terra "històrica". Els macauencs no són xinesos, ni tampoc portuguesos, sinó famílies que fa més de tres-

cents anys que s'estan a Macau. Parlen un portuguès més o menys bo, molt dialectalitzat, suficient per a treballar amb l'administració, i també el cantonès (dialecte xinès de la regió), cosa que en feia els intermediaris ideals entre l'una comunitat i l'altra; però pels xinesos, que prompte seran els "senyors", no són dels seus, són una espècie

de "agents dobles". Paulo, que treballa en l'administració del Leal Senado, el govern local, és macauenc, és casat i té dos fills; parla i escriu un portuguès acceptable, però, el cantonès, només el parla, no el sap escriure i no n'entén sinó els ideogrames més senzills. Ara no sap què passarà amb la nova administració; de sobte es troba perdut. Ja va visitar Portugal per intentar un emigració, però no s'hi va adaptar: "Allò és massa gran, i no hi coneixem ningú. Aquesta és la nostra terra, i ens hi hem de quedar". El govern xinès ha insistit que respectarà la feina i l'estatut dels macauencs, però hauran de renunciar a la nacionalitat portuguesa i, igual que als xinesos, el pasaport portuguès només els servirà d'eina de viatge.

Prohibit apostar dintre el vaixell. D'una manera molt diferent d'Hong Kong, centre indiscutible de les finances asiàtiques, Macau

EDITORIAL MEDITERRÀNIA, S.L.

Guillem Tell, 15-17, entll. 1a - 08006 Barcelona

Tel. 932 183 458 - Fax 932 372 210 - edit.med@mx3.redestb.es

viu del turisme. Només l'any passat el van visitar més de set milions de persones, de les quals més de cinc milions eren residents d'Hong Kong. És cert que la cuina macaenca, la possibilitat de trobar-hi bons vins portuguesos i la tranquil·litat del lloc són atractius, però la majoria de visitants hi vénen a la recerca d'emocions més fortes i saben on trobar-ne: als casinos de Macau. Entre el 40% i el 45% del PIB de Macau prové del joc. El joc és el principal vici dels xinesos que, a la vegada, el tenen molt mal considerat, i és per això que, de tota la zona, només Macau té locals habilitats per als jocs d'atzar. El desig dels visitants és tan fort que als *ferries* que uneixen Macau amb Hong Kong en només una hora hi ha cartells advertint que no es pot apostar fins arribar a port. El joc ha procurat mala reputació a Macau, però molts ingressos. Fins els anys 60 el multimilionari xinès Fu Tak Iam mantenia fèrriament l'exclusi-

JORDI SEBASTIA

Els 'tan ka', o "homes del mar" xinesos dedicats a la pesca artesanal, encara viuen en el port interior. La neutralitat de Macau durant la Segona Guerra Mundial en va fer un port d'acollida de refugiats de totes les nacionalitats, especialment xinesos.

va de les apostes, fins que el govern portuguès de Macau, amb el suport dels principals empresaris xinesos, va decidir de transferir-la a la STDM (Societat de Turisme i Diversions de Macau), controlada per Stanley Ho. Amb els beneficis del joc, Macau emprengué una carrera cap a la modernització amb infraestructures com els ponts que

uneixen l'illa de Taipa amb la península, o la construcció de l'aeroport internacional. Però també començaren els problemes.

La idea occidental d'un casino té poc a veure amb el que es pot trobar a Macau. Dintre el Lisboa, el més gran i "mític" dels locals de joc, només es pot trobar una taula amb ruleta i algunes amb bacará;

Eumo 1979
1999
Editorial
20
ANYS

Eumo és
l'editorial de
la Universitat
de Vic

Premi al millor llibre
il·lustrat

Premi de l'«Asociación de Editoriales
Universitarias Españolas»

Nadal 1999

«Les aventures d'en Pau i la Laia»

«Projecte Solaris»
Novel·les per entendre la ciència i la tecnologia

Qualsevol cantonada pot albergar un altaret per atraure la sort. A Macau hi ha vint-i-tres esglésies i més de vint mil catòlics xinesos.

la resta són ocupades per jocs xinesos com el *fan-fan*. El *glamour* i l'encant que poden acompanyar casinos com el de Montecarlo, ací no apareixen enlloc. Al voltant de les taules s'aglomera una gernació delerosa de jugar, a la qual, segons que adverteixen els cartells, només li és prohibit de dur xanquetes. No hi ha cap més exigència de vestuari, el públic crida i gesticula tant com vol sobre l'estora esfilagarsada del pis principal, i pels passadissos d'accés a la gran sala circular les prostitutes empaiten els jugadors més afortunats. Als pisos del Lisboa uns cartells adverteixen que les quantitats mínimes a apostar van pujant. En el primer són mil *patacas* (unes vint mil pessetes), i encara en queden quatre més..., moltes sales romanen tancades amb una forta vigilància i només hi és permesa l'entrada d'un grup privat.

És precisament el control d'aquestes sales privades, i d'una part

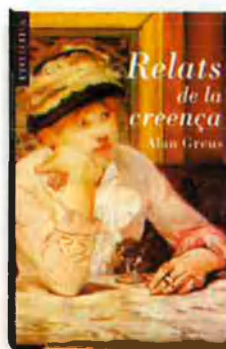
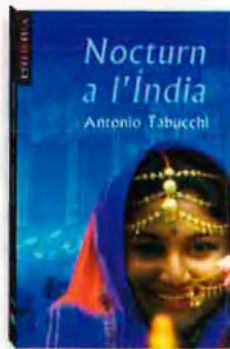
JORDI SEBASTIÀ

dels beneficis de la poderosa STD, que ha mogut la guerra de bandes entre les sectes o tríades que volen apropiarse'n una part. El dia 23 de novembre, el tribunal de Macau condemnava a quinze anys de presó Wan Kuok Koi,

principal responsable de la secta "14 quirats". El procés demostrava que les autoritats de Macau estan preparades per lluitar contra el crim organitzat, i que el sistema legal, que continuarà vigent durant cinquanta anys, funcionava. Un membre d'una altra secta, Gran Cercle, que havia estat detingut a Zhuai, en la Xina Popular, havia estat executat el dia d'abans. Les males llengües comentaven per Macau que fins i tot havien circulat apostes sobre el nombre d'anys que caurien a Wan Kuok Koi, i que la majoria havia apostat per catorze. La guerra per controlar el joc també afecta l'altra cara del negoci: la prostitució. Tot i que pot ser menor que a Hong Kong, la realitat és que no hi ha hotel a Macau que no ofereixi també un complet servei de massatges i de karaoke, en la majoria dels casos un eufemisme per amagar locals de prostitució. Però, malgrat tot, periodistes i autoritats coincideixen a dir

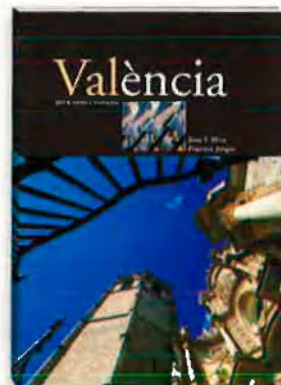
L'ECLEC TICA

www.bromera.com
bromera@bromera.com

SENSE
FRON
TERES

Bromera

novetats

que la criminalitat de Macau és molt més baixa que no a la resta de la zona i que aquestes guerres de bandes només fan víctimes entre elles, tot i que darrerament també han augmentat els segrestos d'empresaris que no volien pagar el cànon de "protecció". Però la presència xinesa va allunyant aquestes bandes cap a països més inestables com ara Tailàndia.

El futur del negoci del joc només és assegurat fins el 2001. Aquest any s'acabarà la concessió a la STDM i el govern d'Edmund Ho haurà de decidir què fa. Per molts, Pequín no eliminarà el joc, perquè això enfonsaria l'economia de Macau, però lligarà molt curt la nova concessionària, o les noves, i intentarà de modernitzar les infraestructures.

I de Portugal? Què en quedarà, de Portugal? Joao Francisco Pinto, director del canal portuguès de la Televisió de Macau, considera que ben poc, a banda els edificis d'estil portuguès que esguiten la ciutat: "Vam arribar-hi, hi hem romàs més de quatre-cents anys i ara, per primera vegada, ens n'anem amb el cap ben alt i amb tot ben pactat i arreglat. Això és molt. Hem deixat un sistema legal que respecta els drets humans i que continuarà, això és la cosa més important". La televisió de Macau, un servei públic amb un canal en xinès i un altre en portuguès, continuarà fins el 2005, i després? Per Pinto tot depèn del nou govern, però especialment dels macaueus i dels portugueses que es queden. "Con-

Problemes culturals

JORDI SEBASTIÀ

El govern portuguès ha intentat durant els últims anys construir monuments emblemàtics que parlen de la concòrdia entre portuguesos i xinesos, però no ha tingut gaire sort. Aquesta estàtua de la deessa Kumiam, divinitat del mar, va ser construïda per l'escultora portuguesa Cristina Leiria, que és budista, però els xinesos la troben insultant. Consideren que té cara d'occidental, que la deessa del mar no pot estar girada d'esquena a l'aigua i que la flor de lotus tancada, i no oberta, del pedestal recorda un túmul funerari.

tinuaran parlant portuguès? —es demana—, l'ensenyaran als fills ara que ja no serà la llengua de l'administració?" El portuguès, de fet, serà llengua oficial, però cap reglament no concretarà aquesta oficialitat.

Maria Antonia Espadinha, directora de l'Institut d'Estudis Portuguesos de la Universitat de Macau, creada només fa quatre anys, és moderadament optimista. Segons que comenta, el fet que el dret de Macau tinga com a base el dret portuguès farà que molts alumnes continuen estudiant la llengua i, a més, "el govern xinès està interessat en l'Institut com una porta als països de parla portuguesa, com ara el Brasil o Moçambic, països amb els quals Macau pot fer d'intermediari comercial. Macau hauria de convertir-se en un centre de

projecció de la cultura portuguesa a l'Àsia".

Mentrestant, el dia 13 de l'onzena lluna del calendari xinès, el drac recuperarà un altre fragment de la seua pell i només li quedarà per cobrir-se completament, allà davant, l'illa de Taiwan. Els obrers treballen per acabar l'estructura de la cerimònia i per places i carrers els joves assagen les danses de la commemoració. Potser dins de molt poc, ningú no sabrà qui era Camões, que segons la tradició va visitar Macau i hi va escriure una part dels seu poema *Os Lusíadas*. Quedaran les pedres del Largo do Seabdo, la façana de l'església de São Paulo i les ampolles de Porto —només una per persona— en les botigues de l'aeroport.

Jordi Sebastià (Macau)

Ara LLEIDA
www.lleidatur.es
PIRENEUS

11 estacions d'esquí. 520 km de pistes. 633 canons d'innivació. 500 monitors. 2.800 hectàrees esquiables.
70.000 viatgers/hora de capacitat. 72 remontadors. 22.000 places d'allotjament.

Estacions d'esquí alpí: Baqueira-Beret, Boí Taüll, Espot Esquí, Port-Ainé, Port del Comte, Tavascan.
Estacions d'esquí nòrdic: Aransa, Bonabé, Lles, Sant Joan de l'Erm, Tavascan, Tuixent.

Neudel Lleida
Patronat de Turisme Diputació de Lleida

ESQUÍ ALPÍ / ESQUÍ NÒRDIC / TRAVESSA / HELIESQUÍ / SURF / TRINEUS / RAQUETES / ALA DE PENDENT